

Методика дослідження. Методическую основу даного труда составляють общенаучные методы исследования: абстрактно-логические, теоретического обобщения и сравнения – при выяснении сути основных положений, выявлении недостатков и формулировке выводов; табличный метод – для наглядного представления результатов исследования; анализа и синтеза – в научном обосновании направлений совершенствования.

Результаты. Определенно основные недостатки действующего законодательства в сфере регулирования деятельности предприятий государственного сектора экономики, что дало возможность обосновать направления его совершенствования.

Научная новизна. Обоснованы направления совершенствования нормативно-правового обеспечения функционирования государственного сектора экономики и стратегических предприятий, что позволит избежать определенных недостатков, сформировать эффективный и конкурентоспособный государственный сектор, основу которого будут составлять стратегические предприятия.

Практическая значимость. Получено результаты исследования целесообразно внедрить в практику регулирования деятельности стратегических предприятий и предприятий государственного сектора экономики для повышения эффективности их функционирования и защиты прав государства как владельца.

Ключевые слова: государственный сектор экономики, стратегические предприятия, нормативно правовое обеспечение, закон, кодекс.

УДК 339.13.017:001.895

*Клименко К.С.,
*аспірант Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»*

ОСОБЛИВОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ІННОВАЦІЙ ТА ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Інновації та трансфер технологій є невід'ємним елементом економіки розвинених країн, а їх фінансування і належне регулювання в довгостроковій перспективі відкриває перед країнами можливість вийти у світові промислові лідери. Уряд України періодично анонсує нові інноваційні вектори розвитку держави, що підкреслює вагомість цього вектору розвитку держави як суспільства, заснованого на знаннях. Однак, більшість проектів залишаються на стадії ідеї, не реалізуються або мають істотні вади. Системи трансферу технологій, структури управління інноваціями, підтримки організації наукових досліджень і підвищення їх практичної ефективності необхідні в сучасному українському суспільстві як основа для розвитку, що відповідає промислово розвиненій європейській державі. Рахується, що трансфер технологій як сучасний засіб впровадження інновацій на підприємстві надає можливість вдосконалити, прискорити процес виробництва та підняти рівень конкурентоспроможності продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки багато вітчизняних і зарубіжних дослідників займалися зазначеними проблемами. Звернемо увагу на роботи Ківалова С. В. [1], Соловйова В. П. [7], Клауса Шваба [3], Доброва Г. М. [5], Титова В. В. [8] та інших фахівців. У той же час, потрібно відзначити, що питання системи інновацій та трансферу технологій є дуже ємним і не висвітлено повною мірою.

Постановка завдання. Метою статті є: огляд законодавства України і міжнародних законів щодо інновацій та науково-технічної сфери, аналіз досвіду державного фінансування інноваційної сфери та основних позицій в інноваційних проектах Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існує значна кількість законів, що регулюють діяльність у сфері інновацій та трансферу технологій. Вони забезпечують механізми та засади розвитку даної сфери. Зазначимо деякі ключові закони, що діють в певному регіоні [1].

Закон Стівенсона-Вудлера про діяльність сфери інноваційних технологій (1980): положення закріплює те, що передача технологій має здійснюватися за підтримки держави та органів місцевого самоврядування, некомерційних організацій, приватного сектора, мати підтримку та розгляд у науковій сфері.

* Науковий керівник: Гавриш О.А. – д.т.н., професор

Закон Байя-Доула (1980 р.): надає можливість університетам, малому бізнесу і некомерційним організаціям отримувати право власності на винаходи, які були створені за рахунок державних коштів. Державні агентства отримують можливість зберегти безвідзивну ліцензію на використання винаходу.

Зведення 15 законів США: підтримує і віддає перевагу бізнес-підрозділам, які мають географічне розташування на території США та здійснюють процес виробництва продукції в даному регіоні.

Федеральний закон трансферу технологій (1986 р.): надає право вченим та інженерам розглядати технологію передачі індивідуальної відповідальності, яка дозволяє винахідникам отримувати частку у вигляді роялті від ліцензій. Закон зумовлює положення статуту і механізм фінансування Федеральної Лабораторії.

Проект «Розпорядження 12591» (1987 р.): гарантує допомогу університетам і приватним секторами шляхом передачі технічних знань від федеральних лабораторій, сприяє комерціалізації винаходів за допомогою федерального бюджету.

Для вдосконалення інноваційної політики держави, зазначимо необхідність створення і впровадження моделі сталого інноваційного розвитку. Метою такого розвитку є поліпшення економічної ситуації за рахунок інструменту інновацій. Існує досить багато моделей стабілізації, але загальний результат має бути один – покращення економічної ситуації.

Звертаючись до Глобального індексу конкурентоспроможності, зазначимо 12 показників, на основі яких створюється модель вдосконалення інноваційної системи: інститути – як взаємодія між приватними підприємствами і урядом; інфраструктура – регулювання діяльності секторів економіки; макроекономічне середовище – як фактор стабільності, охорона здоров'я та освіта; вища освіта і професійна підготовка; ефективність ринку товарів – як наявність необхідного асортименту товарів і послуг, і здорова ринкова конкуренція; ефективність ринку праці – можливість переміщення робочої сили між секторами; рівень розвитку фінансового ринку – справедливий розподіл фінансових ресурсів; технологічна готовність – використання новітніх розробок для підвищення продуктивності секторів економіки; розмір ринку – використання переваг ефекту масштабу виробництва; рівень розвитку бізнесу – якість бізнес-мереж країни і вплив на ефективність виробництва; інновації – довгострокова перспектива підвищення ефективності.

У Європейському Союзі існує так звана «тріадна політика», яка має на увазі спільні заходи в системі освіти, науки та інновацій. Всі перераховані 12 показників можна включити в трикутник [4].

Зіставивши показники Європейського Союзу з Україною, зазначимо, що українські показники мають значні переваги у характеристиці витрат на інформаційні та комунікаційні технології, витрат на сферу освіти.

Витрати на науково-дослідні розробки, інновації, зайнятість у високотехнологічних секторах виробництва становить близько двох третин від аналогічних середніх витрат у країнах ЄС. Істотна різниця має місце в державній підтримці інновацій та рівні високотехнологічного експорту.

Враховуючи вищевикладене, варто відзначити, що Україна знаходиться в достатньо складному положенні, коли деякі показники перевершують середньоєвропейські, але в протиставлення їм, є досить багато таких характеристик, які на даному етапі розвитку складно підвищити до задовільного рівня.

Порівняти ефективність інновацій між країнами Європейського Союзу та Україною можна з використанням системи оцінювання інновацій European Innovation Scoreboard.

Аналіз підходів European Innovation Scoreboard дозволяє виділити, що український рівень інноваційного розвитку відповідає рівню Румунії та Болгарії до їх приєднання до ЄС.

Україна досі використовує деякі елементи наукової системи Радянського Союзу, такі як впровадження державних інноваційних програм з метою підтримки державного фінансування та просування в науково-технічній сфері. Даний інструмент наукової сфери представлений в Законах України «Про державні цільові програми», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки».

Регулювання у сфері наукової діяльності почалося 13 грудня 1991 року з прийняттям Закону України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності». Прийняття даного закону стало основою для правового регулювання у науково-технічній сфері України. На підтримку нових стратегій держави були прийнято Постанову «Про стан науки та її ролі в економічному розвитку України» (1994 р.) і Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України (1999 р.). У 2001 році прийнято Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», який послужив новим етапом розвитку науки і техніки в Україні, виділивши пріоритетні напрями розвитку, їх правові та фінансові аспекти [1].

У 1990-х роках відбувся перерозподіл державного фінансування у системі НДДКР, знизився рівень потреби підприємств у НДДКР, майже зійшов нанівець попит на даний вид робіт у військово-промислового комплексу, були проведені зміни в роботі та механізмі управління науково-дослідними інститутами.

У Законі України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» прикладні наукові та науково-технічні розробки, проведення робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням, підготовка наукових кадрів у державному бюджеті фінансувались в обсязі 34714,0 грн. Прикладні

наукові дослідження і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами та державним замовленням, наукові розробки у сфері стандартизації та сертифікації промислової продукції, підготовка наукових кадрів і фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури у сфері економічного розвитку та торгівлі – 14384,3 грн, наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами та державним замовленням, виконання міжнародних наукових та науково-технічних програм і проектів вищими навчальними закладами та науковими установами, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка наукової інфраструктури та наукових об'єктів, що становлять національне надбання – 318187,6 грн. [6].

Звернемо увагу на особливості політики виконання державних програм у країнах ЄС [3; 4]:

1. Чітке визначення стратегічної мети та всеосяжний характер.

2. Можливість співпраці в сфері ведення бізнесу та управління у відкритих або в так званих «напіввідкритих» програмах.

3. Визначення необхідності державної підтримки та фінансування у пріоритетних галузях економіки, зв'язок інноваційних і наукових проектів з пріоритетними напрямками розвитку науки та техніки.

4. Всі процеси в області певної програми є взаємодоповнюючими та взаємопов'язаними.

5. Чітке визначення тривалості програми та її бюджету.

Враховуючи вигідне географічне положення і стабільні зв'язки з країнами СНД, Україна має значний потенціал для співпраці з країнами ЄС.

В огляді інноваційного розвитку України, проведеному Європейською економічною комісією ООН, зазначено, що між інвестиціями в науково-дослідну діяльність та інноваціями не повинно бути механічної залежності. Тобто, нові товари та процеси стають результатом діяльності декількох компаній у спільній діяльності (досить рідко з цим справляється одна організація). Звернувши на це увагу, уряди різних країн створюють кластери, які включають компанії, організації, науково-дослідні інститути, університети для зміцнення зв'язку між цими структурами. Найважливішою складовою є інфраструктура підтримки бізнесу, розвитку підприємництва. Необхідно підкреслити, що всі перераховані організації повинні розвиватися і підтримувати інновації, в першу чергу, не для себе, а для розвитку регіону та підтримки наукоємної економіки.

У законодавство України було внесено зміни відносно інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій. У 2012 році доопрацьовано основний закон у сфері трансферу технологій – Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій». Основні зміни стосуються науково-дослідних інститутів, чітко зазначені їх права. Також зміни спрямовані на сферу передачі технологій і поліпшення умов комерціалізації результатів науково-дослідної діяльності. При останній редакції цього закону використовувалися принципи Закону Байя-Доула (1980 р.), які допомагають організаціям домагатися права власності на створені винаходи та інші об'єкти інтелектуальної власності, повністю або частково створені із залученням коштів державного бюджету [2; 3].

Важливим аспектом є співпраця науково-дослідних організацій та бізнесу. Як показують світові тенденції, очікується патентна активність наукових організацій, що дозволить отримати прибуток, який можна вкласти в наступний етап створення інновацій. Винятки становлять винаходи або їх складові, які є державною таємницею. Після двомісячного очікування організація отримує відповідь про обмеження права власності. Саме поправки про право власності і є основними змінами в Законі, спробою скоротити розрив між винаходом нового продукту і його впровадженням у виробництво, способом стимулювати бізнесу для вкладень коштів у дослідження. Створено програму експертної оцінки імпортованих технологій.

Всі зміни в законі необхідно повністю впровадити у повсякденну діяльність і системно розвивати. У процесі трансферу технологій та комерціалізації необхідно накопичувати знання для придбання максимальних переваг у даній сфері.

Висновки з проведеного дослідження. Після оцінки законодавства України в сфері інновацій та трансферу технологій, зазначимо, що в даний час державна політика сфери не достатньою мірою націлена на розвиток малого та середнього підприємництва і це суперечить світовим тенденціям. Саме такі підприємства є головними новаторами та замовниками інноваційних технологій і продуктів. Однак, вони не мають мотивації для впровадження розробок у виробництво. Як було зазначено вище, однією з причин цього є їх слабкий зв'язок з науково-дослідними організаціями та слабкий рівень фінансування. У той же час, науково-дослідним організаціям не вистачає коштів для створення товарної продукції та впровадження результатів дослідження. Щоб змінити ситуацію, що склалася, необхідно об'єднати зусилля промислових підприємств і наукових центрів.

Науковою новизною статті є методи обґрунтування перспективного напрямку розвитку суспільства, заснованого на знаннях, тобто стратегічне співробітництво між різними організаціями, базою якого буде спільна діяльність науки та бізнесу, що й буде умовою для фінансування та створення нових розробок. Такий варіант політики, яка підтримує спільну роботу науки та бізнесу, надає можливість розробляти передові технології і розвивати центри інновацій.

Напрямом подальших досліджень є впровадження ефективних підходів і комплексне поліпшення ситуації у сфері інноваційної діяльності, що призведе до активного залученням фахівців з різних сфер науки та промисловості. Варіантом, який об'єднує ці дві складові може виступити, зокрема, аукціон технологій, який ще жодного разу не проводився в Україні. Для оцінки ефективності даного заходу можемо звернутись до досвіду країн СНД, таких як Російська Федерація і Республіка Білорусь. Діяльність у даній сфері повинна виконуватися на двох рівнях: 1) внутрішньому – на рівні великих організацій в найбільш наукомісткій сфері; 2) зовнішньому – на рівні групи іноземних експертів науки, підприємств.

Зазначені заходи можуть служити базою для оцінки діяльності інноваційного комплексу України, виявлення недоліків механізмів роботи, слабких і сильних сторін процесу, оцінки рівня підтримки інноваційного курсу державою.

Бібліографічний список

- 1.Административное право Украины : [учебник] / [Под общей ред. С. В. Кивалова]. – Х. : «Одиссей», 2004. – 880 с.
- 2.Інновації в Україні: Європейській досвід та рекомендації для України. – Том 3. – Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. Остаточний варіант (проект від 19.10.2011). – К. : Фенікс, 2011. – 76 с. – (проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні»).
- 3.Klaus Schwab, Havier Sala-i-Martin The Global Competitiveness Report 2013–2014: Full Data Edition is published by the World Economic Forum, Global Competitiveness and Benchmarking Network. – Geneva. – 569 p.
- 4.Innovation performance review of Ukraine. – United Nations. – Geneva (Switzerland), 2013. – 152 p.
- 5.Научные центры Академии наук Украинской ССР: опыт и перспективы / [Добров Г. М., Марущак В. Т., Байдаков В. В. и др.]. – К. : Наук. думка, 1986. – 207 с.
- 6.Про державний бюджет України на 2013 рік : Закон України / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 5-6. – с. 198.
- 7.Соловьев В. П. Инновационная деятельность как системный процесс в конкурентной экономике (Синергетические эффекты инноваций) / В.П. Соловьев. – К. : Фенікс, 2006. – 560 с.
- 8.Титов В.В. Трансфер технологий : учебное пособие / В.В. Титов. – М. : ВНИИПИ, 2000. – 349 с.

References

1. Kivalov, S. V. et al. (2004), *Administrativnoye pravo Ukrainy [Administrative Law of Ukraine]*, textbook, Odyssey, Kharkov, Ukraine, 880 p.
2. *Innovatsii v Ukraini (2011), Yevropeyskiy dosvid ta rekomendatsii dlia Ukrainy*, Feniks, Kyiv, Ukraine, vol. 3, 70 p.
3. Klaus Schwab and Xavier Sala-i-Martin (2014), *The Global Competitiveness Report 2013–2014: Full Data Edition* is published by the World Economic Forum, Global Competitiveness and Benchmarking Network, Geneva, 569 p.
4. *Innovation performance review of Ukraine. – United Nations. – Geneva (Switzerland), 2013. – 152 p.*
5. Dobrov, G. M., Marushchak, V. T., Baydakov, V. V. et al. (1986), “*Nauchnye tsenry Akademii nauk Ukrainy SSR: opyt i perspektivy*” [Scientific Center of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR: Experience and Prospects], *Naukova dumka*, Kiev, 207 p.
6. *Verkhovna Rada Ukrainy (2013), Pro derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2013 rik : Zakon Ukrainy, Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 5-6, 198 p.
7. Solovyev, V. P. (2006), *Innovatsionnaia deiatelnost kak sistemnyy protsess v konkurentnoy ekonomike (Sinerheticheskiye efekty innovatsiy) [Innovation activities as a system service in a competitive economy (Synergistic effects of innovation)]*, Feniks, Kyiv, Ukraine, 560 p.
8. Titov, V. V. (2000), *Transfer tehnologiy [Technology transfer]*, textbook, VNIPI, Moscow, Russia, 349 p.

Клименко К.С. ОСОБЛИВОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ІННОВАЦІЙ ТА ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Мета. Огляд законодавства України і міжнародних законів щодо інновацій та науково-технічної сфери, аналіз досвіду державного фінансування інноваційної сфери та основних позицій в інноваційних проєктах Європейського Союзу.

Методика дослідження. Використовуються методи логічного узагальнення та порівняння - для проведення оцінки ключових понять, системний метод - для розуміння елементів системи та визначення стану досліджуваних питань за кордоном.

Результати. Розглянуто закони іноземних країн у сфері інновацій та трансферу технологій, а також основні Закони України в даній сфері. Виділено основні характеристики інноваційних програм у країнах ЄС, наведено досвід країн СНД. Визначено особливості української системи законодавства та

представлені варіанти її удосконалення. Проведено порівняння Глобального індексу конкурентоспроможності України з країнами ЄС та СНД.

Наукова новизна. Визначено підходи до огляду методів обґрунтування перспективного напрямку розвитку суспільства, заснованого на знаннях, та стратегічне співробітництво між різними організаціями, базою якого буде спільна діяльність науки та бізнесу.

Практична значущість. Отримані результати дослідження надають можливість розробляти передові технології і розвивати центри інновацій, які можуть бути запроваджені, зокрема, у сфері машинобудування.

Ключові слова: наука, інновації, трансфер технологій, державна політика, закони України в сфері інновацій, суспільство, засноване на знаннях.

Klymenko K.S. FEATURES OF STATE POLICIES PROGRAMS IN SPHERE OF INNOVATION AND TECHNOLOGY TRANSFER

Purpose. Review of legislation of Ukraine and international laws on innovation and R&D financing, analysis of the experience of public funding of innovation scope and key positions in innovative projects of the European Union.

Methodology of research. The methods of logic synthesis and comparison, to assess key concepts, systematic method for understanding the elements of the system and determine the status of the investigated problems abroad.

Findings. Considered the laws of foreign countries in the field of innovation and technology transfer, and basic laws of Ukraine in the field. The main characteristics of innovative programs in the EU, given the experience of the CIS. The features of Ukrainian legal system and presents options for its improvement. Comparison of the Global Competitiveness Index Ukraine with the EU and the CIS.

Originality. The approaches to the study of methods of perspective view of the trend of a society based on knowledge and strategic cooperation between the various organizations, the base of which is a joint activity of science and business.

Practical value. The obtained results of the study provide an opportunity to develop advanced technology centers and develop innovations that can be implemented, particularly in the field of engineering.

Key words: science, innovation, technology transfer, public policy, laws of Ukraine in the field of innovation, knowledge-based society.

Клименко К.С. ОСОБЕННОСТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ ИННОВАЦИЙ И ТРАНСФЕРА ТЕХНОЛОГИЙ В УКРАИНЕ

Цель. Обзор законодательства Украины и международных законов про инновации и научно-технической сферы, анализ опыта государственного финансирования инновационной сферы, основных позиций в инновационных проектах Европейского Союза.

Методика исследования. Используются методы логического обобщения и сравнения, для проведения оценки ключевых понятий, системный метод для понимания элементов системы и определения состояния исследуемых вопросов за рубежом.

Результаты. Рассмотрены законы зарубежных стран в области инноваций и трансфера технологий, а также основные Законы Украины в данной сфере. Выделены основные характеристики инновационных программ в странах ЕС, приведен опыт стран СНГ. Определены особенности украинской системы законодательства и представлены варианты ее усовершенствования. Проведено сравнение Глобального индекса конкурентоспособности Украины со странами ЕС и СНГ.

Научная новизна. Определены подходы к обзору методов обоснования перспективного направления развития общества, основанного на знаниях, и стратегическое сотрудничество между различными организациями, базой которого будет совместная деятельность науки и бизнеса.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования дают возможность разрабатывать передовые технологии и развивать центры инноваций, которые могут быть внедрены, в частности, в сфере машиностроения.

Ключевые слова: наука, инновации, трансфер технологий, государственная политика, законы Украины в сфере инноваций, общество, основанное на знаниях.